

## NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 5 Fylke: Hedmark  
 Tilleggsspørsmål nr. Herad: Løten  
 Emne: Vassbering. Bygdelag: Sørbygda  
 Oppskr. av: Axel Andersson. Gard (lepp): Fagerheim  
 (adresse): Adalsbruk G.nr. 221 Br.nr. 9

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

## SVAR

1) Vassbering med åk og to byttor er vel kjend. Namnet på bere-reidskapen er vass-sela. Han kan anten vera av det slaget som har ein utholka øyning åt halsen, eller meir rett. Den tredje typen derimot, den med reime over nakken, er ukjend. Dei vass-selane ein ser no, har <sup>dei</sup> vanleg jønnlekker som er ferte med kjinger til trest; på kvar side er 2 lekker og ein jønnbrok. I staden for lange lekker av grov jerntråd, kan det vera jønnlekkjer, sammansette av småringar. Tærlekker eller vjællekker med hekkrokar har gått or bruk. Johan Adalen, Adalsbruk, hussegar, bring 80 år, hugsar at jærullekk-byttone kom ei tid etter dei fyrste margarinbyttone var å sjå i butikkane. Det siste tidfestet han til 1885. (At 12 kj. margarinbyttor av tre sidan kom i bruk til vassbering når det vert sett hanbar på deim, hugsar meddrivaren frå Ringsaker fyrst på dette hundre-talet.)

2) Vass-sær med 2 ører og så-støng til har vore i bruk. På flat mark kunde ein berre med stønga beinveges gjennom øra; men skulde ein d. d. gå upp eller ned ei troyge, laut ein ha ei

Kjörrestang til hjelp. Ho gjekk gjennom åra på saen og var fast med ein krok på midten til sæstonga. Ein vass-sæ kunde ta 50 l eller meir. Fyllinga gjekk fyre seg med ei vassstykke eller eit anna kjørvald (kjørrel). Trestykke, s. d. eit krelak, kunde leggjast upp i vatnet til å hindra skvelping. Kristian Pedersen Linnerud, husmann og småbrukar, i 70-åra, fortel at på Klega brukte dei berre ein staur å bera saen på når dei skulde med vatn åt stallen; men på Haukstad hadde dei kjörrestang når dei skulde upp kjøllar-troypa med låg åt buskayun. Elles har han vore med og bera 50 l; mjølkespann på stong med krakar frå stonga faste til handteke på spannet.

3) Olava Thingstad, føderådskone, 78 år, opplyser at ho har vore med og henta vatn i ein sæ som var sett på ei ski med eit tværbre til stønad. Julius Regastuen, 82 år, frå v. Skogbygd i Løten, fortel um ei vassdrøy med 2 meier som dei drog og skauw.

4) Vassbering vart helst rekna for kvinnfolk-arbeid i gamle dagar. Laurits Skubberud, småbrukar, 88 år, fortel: Prestfua i Romedal vilde ha kara' til å hjelpe til med å bera vatn; men da svara gardsstyrein at da fekk hu leigje fleu gjinter; kara' hadde ikkje stunder til slekt. - No er det ikkje nokon fast regel for dette lengre; den som kan og vil, ber vatn anten det er mann, kvinne eller barn. Men er det tenarar på ein gard, og det ikkje er innlagt vatn, må til vanleg kvar syta for vatnet han treng til sitt bruk: gjenta inn, ludaia eller fjøskem til

Gjøset, stallkaren til stallet osv.

5) Vassberinga er ikkje avlagd ennå (sjå?),  
enda det nok er sjeldsynt etter måten å  
sjå nokon som går med vass-sela eller  
ber vass-sær på stang. På småstalle,  
der det ikkje går so mykje vater, pleier  
brunnen ikkje ligga lenge undan enn  
det greier seg med å bera byttene i handa,  
og på større stader, der dei må ha mykje  
vater, køper dei eller bilar det til gards. I  
furbesummeren 1942 har det vore fast kjøping  
sely frå Rokosjøen etter vater kvar dag.

6) Sjå overfor.

7) Til opplysning om tilhøvet i bygda  
i dag er her teke med ei avskrift av eit  
stykke i Hamar Stiftstidende <sup>29/4</sup> 1947:

„Vannledning i Låten. 997 steder  
har ikke innlagt vann.“

Det har vort foretatt vanntelling  
i Låten. Resultatet er forøvrigt ganske  
oppriktvakkende, som bare 317 steder  
har vannforsyning av egt anlegg. Dette  
representerer ikkje mere enn 1118 menne-  
sker og 2903 stoffer. 216 har lagt inn vann  
fra brønn, 36 fra bekker og 69 fra egn  
cisterner.

Derimot er det 997 steder som ikkje  
har innlagt vann, og dette representerer  
4581 menneske og 1911 stoffer.

231 har ordnet seg med kloakk,  
men selv de som har egt vannanlegg  
må ofte kjøpe vann. Det er 53 slike i

4

Løten. En regner med at i vinn-  
faktisk å bli det kjøpt vann i Løten  
for over 50 000 kroner.

Tom kjent arbeider det mest  
får å skaffe byggen eget vannverk  
med vann fra Mosjøen. "

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

adr. NORSK FOLKEMUSEUM

BYGDØY

784

Hedm.

Løken

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING  
ADR. NORSK FOLKEMUSEUM  
BYGDØY

Bygdøy i april 1948.

Tilleggsspørsmål til emne nr. 5, Vannbæring.

Vennligst svar på dette papir med blyant og send det så fort råd er i den lille konvolutten.

Brukte eller bruker en å la flyte noen gjenstander på vannet eller melken når en bar eller kjørte væskene en lengre vei for å hindre at væsken skvulper over?

Brukte eller bruker en:

- 1) Treskiver, løse lokk (med eller uten håndtak)?
- 2) a) Trekors?  
b) Trekors med en liten knott i midten for lettere å kunne løfte det?
- 3) Noen trestykker?
- 4) Gress, halm, løvkvister, store blad, gran- eller enekvister?
- 5) Is eller snø?
- 6) Kjerald, skål, bøtter, trefat?
- 7) Korkskiver?
- 8) Hva kaller en slike ting for (skuljefjæl, flottor, bøk, flø, flyteskiver)?
- 9) Fanns det noen forseggjorte gjenstander til det bruket?

--- o o o ---

1) Ja.

2) a) Ja. b) Ikke spurt, men tenkjeslag.

3) Ja.

4) Ikke kjent.

5) Ja.

6) Ja.

7) Ikke kjent.

8) Navn som "skvalpelåkke" (eller fjøls) eller

"flyteskive" kan tenkjeslag, men har ikke

skjønt på dei.

9) Nei, ikke spurt, men ikke umogly.

Herad

Uppteiknar

Løken

Aksel Andersson

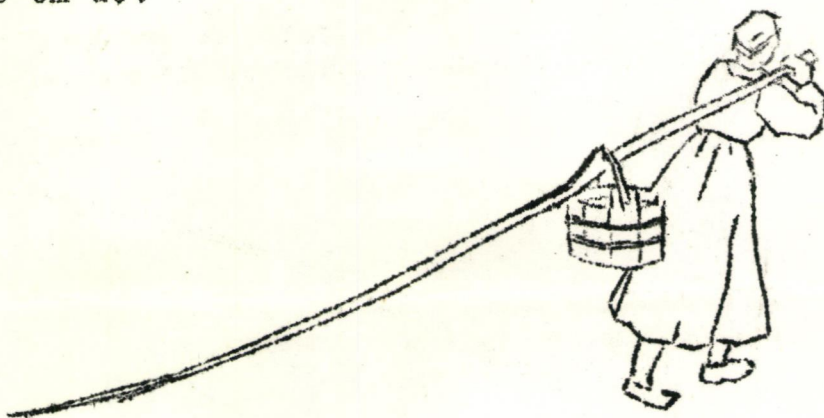
1600 NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING  
ADR: NORSK FOLKEMUSEUM  
BYGDØY

Ver gild og skriv svaret med blyant på same ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vannbæring.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bore vatn på ei lang stong. Ein bar den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret hekk på stonga bak ryggen at den som bar (drog). Ein liten mothake på stonga gjorde at handtaket p. bøtta ikkje gleid. Stonga var såpass mjuk at vatnet ikkje skvampla over. Utanom denne opplysninga kjenner ein no denne metoden berre frå Värmland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har vore meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det ?



Nei

Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel ?

Nei

Har ein bruka kumøkk til brensel ?

Nei

Frå Aksel Anderssen, Adalsbruk.

Fylke: Hedmark

Herad: Løten